

RISCURI ȘI AMENINȚĂRI ÎN ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

*Yuri Josanu, doctor în științe politice,
Institutul Integrare Europeană
și Științe Politice al AȘM*

Summary

The present paper carries out a theoretical and analytical research of the risks and threats influence on the national security of the Republic of Moldova. The paper is conducted through an analysis of both internal and external factors, the dynamic balance of which sets up the essential contents of any security policy. Given that, the paper highlights the solid linkage of ensuring national security with the social-political system transition of the Republic of Moldova.

Republica Moldova este un stat nou creat în urma destrămării Uniunii Sovietice – regim totalitar care desemna republicile surori doar în plan administrativ. Majoritatea populației a pledat pentru crearea unui stat independent și suveran, cu regim democratic și de drept. Astfel, drept valori supreme sunt considerate interesele individului, societății și ale statului. Din punctul de vedere al securității naționale, politica statului a fost orientată la armonizarea echilibrării acestor interese. Mai mult, această abordare democratică la începutul anilor '90 era nouă după regimul totalitar, care apăra unilateral doar interesul imperial. Astfel, are loc schimbul de valori pe diferite dimensiuni și, corespunzător, necesitatea de a le proteja.

De aici reiese actualitatea studierii sistemice a factorilor care influențează starea securității naționale a țării noastre, căci de ea depinde viabilitatea statului.

Din startul existenței sale, Republica Moldova a fost ținta unor pericole și amenințări orientate la lichidarea statalității. Pe de altă parte un șir de riscuri economice afectează securitatea societății și a persoanei în domeniul energetic, alimentar, ecologic, demografic, informațional etc. În același timp, importanța temei cercetate este determinată de diversitatea factorilor de risc de ordin intern. De exemplu, fenomenul corupției și a interesului de grup, economia tenebră subminează considerabil potențialul economic al țării și erodează suveranitatea statului de drept. Prin urmare, vulnerabilitatea securității naționale a țării noastre are un aspect periculos și prin starea dezmembrării teritoriale de către regimul secesionist de la Tiraspol, susținut de Federația Rusă, care pînă la moment nu a retras forțele armate.

În aceste condiții, o actualitate majoră capătă problema găsirii noilor soluții de asigurare a securității naționale în scopul consolidării independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării, fundamentate pe un stat de drept cu valori democratice, orientate la bunăstarea populației.

Pentru a putea formula mai clar riscurile și amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova, a fost nevoie de o abordare teoretico-metodologică a conceptelor de securitate și securitate națională.

În cadrul cercetării, suportul teoretico – metodologic a servit analiza bazei conceptuale și juridice a securității naționale din Republica Moldova, cât și proiectele

pute în dezbatere, cum ar fi noua „Concepție a securității naționale a Republicii Moldova” [1]. De asemenea, au fost utilizate un șir de publicații tematice pe problemele de securitate ale Republicii Moldova. Analizând gradul de cercetare al tematicii date, ajungem la concluzia că acest domeniu se află într-o dezvoltare continuă. Se consideră important de a continua studiile în acest domeniu pentru a fi utilizate la elaborarea strategiilor de securitate a țării noastre.

Astfel, ca și pentru majoritatea țărilor est-europene, calea Republicii Moldova spre o societate deschisă și o economie competitivă, mai ales din aspectele ei de democratizare, dezvoltarea pieței și de securitate, a arătat a fi puternic dependentă de riscurile și amenințările de securitate. Insecuritatea și instabilitatea au rămas printre cele mai importante obstacole pe calea stabilizării democrației Republicii Moldova, ceea ce a condus la persistența unor efecte sociale deosebit de nefaste pentru populație, pentru stat și societatea civilă în ansamblu.

Amplasarea geografică este foarte importantă pentru securitatea națională a Republicii Moldova. Țara se află la intersecția a trei zone geopolitice: Sud-est-europeană, Central-europeană și Euroasiatică. După destrămarea Uniunii Sovietice, Republica Moldova nu a întrerupt relațiile cu fostele republici sovietice din motive economice și pentru a păstra piețele externe de desfacere și asigurarea cu resurse energetice și materie primă. Însă calitatea de membru al CSI nu a permis Republicii Moldova soluționarea problemelor stringente ale securității naționale.

Vulnerabilitatea Republicii Moldova ca stat în tranziție, pe de o parte, și sindromul post-imperial al politicii Federației Ruse în așa-numita “vecinătate apropiată”, pe de altă parte, creează un mediu generator al unei situații de creștere permanentă a instabilității și riscului. Pe parcursul ultimilor ani, situația din regiunea transnistreană, controlată de forțele separatiste pro-ruse, a devenit o provocare la adresa intereselor de securitate și valorilor democratice ale comunității Euro-Atlantice lărgite. Drept consecință a procesului de extindere spre est a Uniunii Europene și NATO, frontiera vestică a Republicii Moldova a devenit frontiera de est a comunității statelor Euro-Atlantice. Republica Moldova reprezintă un sector de aproape 500 kilometri al frontierei Euro-Atlantice în Europa de Est. Faptul aderării României, stat vecin, ca membru cu drepturi depline în Alianța Nord-Atlantică, precum și declarațiile categorice ale Ucrainei privind aderarea sa iminentă la NATO au schimbat formatul geopoliticii regionale, ca fostă regiune ex-sovietică în proces de transformare a sa într-o nouă Europă. Astfel, o cooperare mai activă cu NATO devine o necesitate obiectivă și iminentă pentru asigurarea judicioasă a securității naționale a Republicii Moldova [2].

În asemenea condiții, aflându-ne la răscrucea intereselor geopolitice și hegemonice este complicat a păstra o neutralitate permanentă așa cum prevede Constituția Republicii Moldova.

În pofida diminuării radicale a amenințărilor militare în forma lor pură pentru majoritatea națiunilor europene, Republica Moldova continuă să fie în fața riscului și amenințărilor. Separatismul politic și teritorial a rămas obstacolul principal pentru procesul consolidării statale și a reintegrării societății moldovenești. Susținerea militară, financiară și politică acordată „republicii moldovenești nistrene” în timpul ultimilor 20 de ani către Federația Rusă a consolidat potențialul militar al forțelor separatiste, care a devenit, astăzi, mai mare decât Forțele Armate ale Republicii Moldova.

Prin urmare, conflictul transnistrean reprezintă o amenințare reală la adresa securității naționale a Republicii Moldova nu numai din punct de vedere militar, dar și politic, economic, social.

Astfel, structurând riscurile și amenințările la adresa securității Republicii Moldova, constatăm, conflictul transnistrean trece ca un fir roșu prin lista pericolelor menționate, atât în acordurile internaționale, cât și în actele legislative interioare cu tematica securității naționale.

Referitor la riscurile nemilitare în adresa securității Republicii Moldova, ele pot fi clasificate în trei grupuri convenționale, care sunt interdependente după efect:

1. *Dimensiunea economică* este condiționată de starea critică a economiei exprimate prin:

- micșorarea nivelului producției, balanța negativă între export și import;
- activități ilegale în domeniul economiei (evaziuni vamale, fiscale, economia tenebră);
- activitate investițională nesatisfăcătoare;
- corupția la toate nivelurile;
- dependența energetică față de furnizorii străini, existența pericolelor blocadelor economice.

2. Amenințările în *sfera relațiilor sociale* sunt condiționate de nivelul asigurării securității economice și pot fi evidențiate următoarele:

- sărăcirea populației și defavorizarea socială a ei pe fondalul unui număr mic de cetățeni bogați sau înstăriți;
- criminalizarea vieții, concreșterea unor reprezentanți ai puterii de stat cu structurile criminale, fapt ce slăbește credibilitatea populației în organele statale, provoacă tensiuni sociale;
- pericolul terorismului reieșit din criminalizarea vieții și nemulțumirile sociale, politice sau etnice;
- consecințele nefaste ale sărăciei prin probleme demografice, migrație ilegală, trafic de ființe umane și slăbirea trăinicieii celulei fundamentale a societății – familia;
- diminuarea sau erodarea valorilor morale în societate și înlocuirea lor cu mentalitatea de consumator material.

3. Amenințările în *sfera politică* au aspecte cu caracter extern și intern. În principiu, ele sunt îndreptate la subminarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Desigur, nu este vorba de o agresiune directă din partea vreunui stat, însă acțiuni cu caracter destabilizator pentru expansiunea intereselor geopolitice se întreprind de către puterile cointeresate. În această listă pot fi incluse Rusia, Turcia, care adeseori utilizează tactica standardelor duble în relațiile bilaterale cu Republica Moldova.

În calitate de prim pericol la acest capitol, pentru un stat multiethnic cum este țara noastră, stă problema separatismului politic (așa-numita Republică Moldovenească Nistreană) și etnic (Unitatea Teritorial Administrativă Gagauz-Yeri). Prin urmare, adeseori alimentat din exterior cât și în plan intern prezintă pericol *egoismul etnic*,

etnocentrismul și șovinismul, care frecvent congresează în activități anticonstituționale, provoacă ura interetnică, creează condiții pentru separatism etnic și politic.

Totuși, scopul asigurării securității naționale constă în menținerea permanentă a nivelului necesar de protecție a obiectelor securității, precum și a unei situații (stări) politice, economice, internaționale și militar-strategice ce ar crea condiții favorabile pentru dezvoltarea persoanei, societății și a statului și ar exclude pericolul diminuării rolului și importanței Republicii Moldova în calitate sa de subiect al dreptului internațional, pericolul subminării capacității statului de a-și promova interesele naționale pe arena internațională, care sunt, de regulă, prin acțiuni concrete și adecvate pentru îndepărtarea amenințărilor existente atât din interior, cât și din exterior.

Republica Moldova, la fel ca și orice alt stat contemporan, depinde foarte mult de procesele ce au loc în afara hotarelor ei, procese ce influențează situația internă din țară, starea ordinii de drept și, în general, nivelul securității ei.

În calitate de noi riscuri și amenințări generate de schimbările în mediul internațional de securitate le constituie: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; crima organizată transfrontalieră; traficul ilegal de persoane, armament și substanțe narcotice; migrațiunea ilegală.

Amenințarea privind coerciția (presiunea) externă nu este atât de explicită ca în cazul Transnistriei, unde este direct indicată Federația Rusă ca forță hegemonică. Totodată, se pune accent pe integrarea în Uniunea Europeană în calitate de potențial scut față de presiunile externe.

Crima organizată transnațională și terorismul internațional sunt trecute în revistă mai mult ca niște riscuri în plan regional decât niște amenințări directe la securitatea națională. La acest capitol pot fi atribuite și amenințările care derivă din activitatea umană, factorii tehnogeni și calamitățile naturale, tehnologiile informaționale etc.

Evidențierea amenințărilor de origine economico-socială se înscriu în contextul vulnerabilităților interne nominalizate desfășurat:

- existența mai multor factori care se intercalează și favorizează persistența separatismului agresiv, în contextul caracterului nesoluționat al conflictului transnistrean. Vulnerabilitatea respectivă se exprimă prin imposibilitatea administrării teritoriului din estul țării, lipsei controlului asupra segmentului transnistrean al frontierei de stat moldo-ucrainene, persistența producerii ilegale și necontrolate a echipamentului militar și armamentului, imposibilitatea asigurării controlului și managementului întregului spațiu aerian al statului;
- dependența excesivă și unilaterală a Republicii Moldova de sistemele monopoliste străine în domeniul energetic. Această vulnerabilitate internă majoră se poate transforma ușor într-o amenințare la adresa securității naționale. În același context se înscriu posibilitățile extinse pentru concentrarea în sectoarele economiei naționale de importanță vitală a capitalului străin ce provine dintr-un sistem economic în care regulile economiei de piață nu sunt asigurate sau sunt slab dezvoltate;
- persistența problemelor în sistemul energetic al țării care pot provoca disfuncții ale acestui sistem precum și protecția insuficientă a obiectelor din sectorul energetic;

- prelungirea perioadei de tranziție, care continuă să producă efecte economice, financiare și sociale nedorite și să aibă impact asupra reformelor structurale;
- fenomenele migrației economice, șomajului, îmbătrânirii populației și ratei scăzute a natalității. Longevitatea și caracterul complex al procesului de eliminare a sărăciei, tendințele de polarizare socială, precum și existența economiei subterane care pot provoca tensiuni și nemulțumiri în rândurile populației;
- discrepanța dintre necesitățile actuale și eforturile pe care le depun organele de drept și serviciile speciale în combaterea criminalității, în particular, a celei transfrontaliere;
- fenomenul corupției și protecționismului combinat cu deficitele de management în administrația de stat;
- dezvoltarea lentă a infrastructurii informaționale și competitivitatea scăzută în domeniul tehnologiilor informaționale, prelucrarea necalitativă și utilizarea nesatisfăcătoare a informațiilor ce vizează interesele naționale, lipsa capacității de a reacționa prompt la informațiile care încearcă să prezinte tendențios și distorsionat realitățile din Republica Moldova. În același context se înscriu și tendințele de menținere a conexiunilor dintre sistemele informaționale autohtone cu cele din fosta Uniune Sovietică, precum și deficiențele la capitolul păstrării informațiilor clasificate;
- utilizarea în sfera productivă a unor tehnologii învechite care pot dăuna sănătății oamenilor și conduce la catastrofe ecologice;
- capacitatea redusă de prevenire a catastrofelor ecologice și calamităților naturale (alunecări de teren, inundații, seisme ș.a.), precum și de eliminare a consecințelor acestora;
- emigrarea specialiștilor de calificare înaltă și slăbirea potențialului de dezvoltare a țării.

Prin urmare, trebuie de conștientizat faptul că Republica Moldova are nevoie de un sistem de securitate națională bazat pe un cadru instituțional definit cu claritate prin acte normative relevante și pe un personal de înaltă calificare, ce va funcționa în conformitate cu legislația în vigoare. Acest cadru instituțional îl constituie sectorul securității naționale al Republicii Moldova.

Din sectorul securității naționale al Republicii Moldova fac parte instituțiile de stat cu mandat de forță destinate implementării sarcinilor de protecție a cetățenilor și statului (*nivel operațional*) și instituțiile civile de stat care exercită funcțiile de guvernare, planificare, control și supraveghere în sistemul de securitate națională (*nivel administrativ*). Sectorul securității naționale este responsabil de realizarea obiectivului securității naționale.

Datorită caracterului multidimensional al securității, funcționarea sectorului securității naționale este influențată de factorii ce determină mediul de securitate și de activitatea organelor din domeniile de importanță vitală pentru stat.

Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova constituie un proces complex, cu efect, inclusiv, asupra instituțiilor de stat și non-statale din afara limitelor noțiunii sectorului securității naționale al Republicii Moldova. Acest proces include componentele: politic, militar și de apărare, de politică externă, de informații

și de conținut, ordine constituțională, justiție, economic, financiar, energetic, industrial, de comunicații și infrastructură, de protecție socială și ecologic, care sunt interdependente.

Procesul de reformare a sectorului securității naționale pornește de la premisa că Republica Moldova are nevoie de suficientă stabilitate și securitate pentru asigurarea dezvoltării statului, și, în același timp, de o dezvoltare economică permanentă pentru a asigura o stare durabilă de securitate și stabilitate. Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova se realizează cu participarea societății civile, mass-mediei, organizațiilor de apărare a drepturilor omului și organismelor internaționale relevante.

În concluzie, constatăm că scopul de bază al asigurării securității naționale este crearea și menținerea unei situații economice, politice, internaționale și militar-strategice care ar garanta condiții favorabile pentru dezvoltarea persoanei, societății și statului.

Note:

1. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, Proiect. În: <http://www.mfa.md> (citat 20.03.2008).
2. Chirtoacă N. Tranziția spre democrație și reforma sectorului de securitate în Moldova. În: Moldova pe calea democrației și stabilității. Chișinău: Editura "Cartier", 2005, p. 51-52.